

Postimees

85. aastakäik

Nr. 57

Esmaspäeval, 22. septembril

1941

Eesti omavalitsus loodud

Eesti omavalitsuse juhtijateks on Armeetagala Ulema kindral von Roquesi poolt volitatud:

Dr. H. Mäe — haridusdirektorina,
Dr. Angelus — siseasjade direktorina,
Dr. A. Wendt — majandusdirektorina,
Dr. H. Leesment — sotsiaaldirektorina,
A. Saar — põllumajandusdirektorina.

Estnische Selbstverwaltung

Als Leiter der estnischen Selbstverwaltung sind vom Befehlshaber des rückwärtigen Heeresgebiets, General von Roques, bevollmächtigt:

Dr. H. Mäe als Unterrichtsdirektor,
Dr. Angelus als Direktor für innere Angelegenheiten,
Dr. A. Wendt als Wirtschaftsdirektor,
Dr. H. Leesment als Sozialdirektor,
A. Saar als Landwirtschaftsdirektor.

Saaremaa vallutamine

Kiievi juures võeti 150.000 vangi

Erüteade.

Juhi Peakorterist, 21. septembril.

Sõjavägede Ülemjuhatus teatab:

Maaväe, õhujõudude ja sõjalaevastiku üksuste eeskujuliku koostööga on saavutatud uus tohutu võit. Otsustaval rünnakul vallutati Kuressaare, Saaremaa maakonnalinn. Muhu ja Saaremaa on seega kindlalt meie käes. Saare maakonnas leidub veel vaid Saaremaa garnisoni laialiliputatud osi. Need seisavad hävitamise eel.

Erüteade.

Juhi Peakorterist, 21. septembril.

Sõjavägede Ülemjuhatus teatab:

Ida pool Kiievit käsitleva piiramislahingu jooksul on kindral-feldmarssal Reichenau armeed ja kindral-oberstei von Kleisti ja Guderiani soomusarmeed hävitanud ümberpiiratud vaenlase tugevaid osi. Saagiks on saadud 150.000 vangi, 151 soomusmasinat, 602 suurtükki ja tohutu hulk muud sõjamaterjali. Vaenlase ülejäänud väeosade purustamine on täies hoos. Oodata on suurel arvul uusi vangi ja sõjasaaki.

Die Eroberung Ösels

Bei Kiew 150.000 Gefangene

Sondermeldung.

Aus dem Führerhauptquartier, 21. September.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im mustergültigen Zusammenwirken haben Verbände des Heeres, der Luftwaffe und der Kriegsmarine einen neuen bedeutenden Erfolg erzielt. Arensburg, die Hauptstadt von Ösel, wurde in entschlossenem Zugriff genommen. Moon und Ösel sind damit fest in unserer Hand. Nur noch versprengte Teile der Besatzung von Ösel befinden sich im Westteil der Insel. Ihre Vernichtung steht bevor.

Sondermeldung.

Aus dem Führerhauptquartier, 21. September.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im Verlaufe des ostwärts Kiew im Gange befindlichen Umfassungskampfes haben die Armeen des General-Feldmarschalls von Reichenau und die Panzerarmeen des Generalobersten von Kleist und Guderian starke Teile des umringten Feindes vernichtet. 150.000 Gefangene, 151 Panzerkampfwagen, 602 Geschütze und unzählbares sonstiges Kriegsmaterial erbeutet. Das Zerschlagen der übrigen Teile des Feindes ist in vollem Gange. Weitere grosse Zahlen an Gefangenen und Beute sind zu erwarten.

„Eestiranna“ draama Prangli juures

Eesti rahva hävitamise otstarbel alustasid bolševikud lõpuks eestlaste sundkorras Venemaale küüditamist mobilisatsioonil sildi all. Neid ei huvitanud asjaolu, kas ja kuipalju eestlastest päralt jõuab ning kuipalju neid teel hukub. Peasi oli mehed oma kodumaalt eemaldada.

Viimaste teeslaaditud laevakaravanide koosseisus oli ka „Eestirand“, kuhu oli kuhjatud tuhandeid eestlasi. Sellele laevale aetud mobiliseeritud täpse arvu suhtes puudub selgus. Ühtede arvates on „Eestirannal“ 3600—4000 meest, laeva kapteni arvates pidi aga vee tarvitamise järgi otsustades olema umbes 4800 meest. Kuna laeval viibinute täpne arv pole teada, on raske segitada ka kadunud arvu, kuid arvatavasti tõuseb see mõnele sajale.

Missuguseid päevi elasid üle „Eestirand“ ja temal viibinud mehed, sellest jutustab allpool res.-kapten M. Grossberger lühidalt ja lihtsate sõnadega.

„Läks teile mobiliseeritule viidi 23. aug. varahommikul viimaste meestena „Eestirannale“ ka 1. tütarlaste gümnaasiumi viibinud 34 reservohvitseri, kes olid varcm tapikorra Venemaa poole teele saadetud reservohvitserite kuldajärgel maha jäänud. Kohe nende laevale jõudmise järel asus laev reidile ankrusse.

„Eestiranna“ teekond Venemaa poole algas 24. aug. kell 10.00. Karavan koosnes 17-st transportlaevast, mille ees liikus kolm miinitranspordilaeva, järel kahurpaat (end. „Sulev“), „Eestirand“ liikus karavani sabas viimase transportlaevana. Keri (Kotiskäri) tütarlaste mõõdukusel tuli õhurünnak. Kell 15.15 tabas „Eestiranda“ kaks lennukit viisat pomm.

Mõlemad pommid tabasid telt trümmi. Üks pommidest tungis loogu laevast läbi ja lõhkes laevapõhja all. Teine pomm sai pare-

mast poordist rikosheti, tungis keset päästevõtte „asealena“ kuhjatud planguvirna laevale, siis läbi kabe teki, sattudes trümmi asbestikottide vinnasse, ja lõhkes seal. Peale asbestikottide oli trümmis veel 3 lukusaatut ja hulgaliselt vineeripakke, mis pommil lõhkemisel paiskusid laiali inimestele peale. Kapteni arvates jäi seal rusude alla mehi 40—50 ümber.

Kuna vesi tungis trümmi, tekkis suur paanika. Paljud tormasid laevalaale, haaramasid laud ja hüppasid koos nendega vette, paljud viskasid laud enne vette ja hüppasid siis ise järele, pöörades end kukkudes meeleparanduseta. Laev jäeti Keri ranna juurde seisma. Laeva poltruid ja kapteni käisid Keri tuleornis Tallinna telefonierimis, kust vaata-mata laeva raskete vigastuste anti käsk Leningradi poole edasi sõita!

Kell 18.15 toimus teine rünnak laeva peatuna sundimiseks — lennuk viskas pikeerides neli pomm — miselt tahtlikult laeva kõrvale. Kõige lähemale sattunu lõhkes laevast umbes 10 meetri kaugusel. Lõhkejõud oli aga nii suur, et painutas plaadid masinaruumi kohal. Pommie visand lennuk läbi laeva veel leekkuilidega. Need tabasid aga komandosilda, nii et ohvrid ei olnud.

Teine õhurünnak tekitas uue paanika. Mehed nõudsid randa viimist, kuid vastuseks sellele avas poltruid koos vee merekooll õpilastega käsigranaatide kasti. Ahvardamist aga kaugemale ei jõudnud. Ühe paanika ja laeva vajumise tagajärjel võis kapteni laeva omavoliliselt Prangli saare randa, kuhu jõuti kell 20.30.

Laeva esimene tüürimees ja mobiliseeritud hulgast lipnik Malahov läksid saarele selgitama meeste maale toimetamise võimalusi. 25. aug. hommikul kell 4.00 algaski algul haavatute, hiljem terve meeletoimetamine. Laevale jäi ainult meeskond. Samal päeval sai laev ühelt lennukilt veel kaks tabamust ahtrisse. „Eestirand“ oli juba beevalae ja alumise ruumi poole vahemaalt vee all.

Lõuna paiku ilmus „Eestiranna“ juurde Vene vahilaev, kuid põgenes Saksa kahuritule all, võttes shiepli paadi laeva neskonnaga. Paadi päästis ka shiepli lahti tuleorini lähe-

dal merel. 26. ja 27. aug. mõõdusid saarel vaikselt, ainult lennukid käisid luuramas. 28. aug. viisid venelased ära vallamajja kogutud raadioaparaadid ning jahiüksused.

Järgmisel hommikul — 29. aug. kell 9.40 — toimus Prangli saarel võimu ilmutamine ja relvade äravõtmine venelastelt res.-kapteni M. Grossbergeri juhtimisel, mille järel võim anti üle kohalviibivale venemaa sõjaväelasele — kol. Engmaale. Valve seati välja ka „Eestiranna“ juurde, mis asetses kaldast umbes 300 m kaugusel.

Keskpäeval algas laeval pääsute registreerimine vallamajas. Mobiliseeritud hulgast viibid end riigivõimude sekretäri järgi saadeti mannermale kontakti loomiseks. Samal õhtul heistsi suure niinuti otsa Eesti sinimustvalge ja vaatepunkt otsa keset saart veel olukorra teadmatuse tõttu valge lipp.

Õhtul saabus saarele Loksa Omakaitse mehi, kaks eestlast soome mündris ja saksa ohvitser. Viimastega koos lahkus saarelt Neeme randa kol. Engma, kaasa võttes 4 raskemini haavatut. Saare komandandiks jäi siis kapt. Grossberger. 30. aug. hommikul algas ülejäänud haavatute ja pööratud saanute maale vedamine. Haavatuid ja pööratuduid oli üldse 81, nende hulgas 27 raskemini vigastatud (nende hulka loeti ka luumurdunud jne.). Haavatutele järgnesid terved mehed. Õhtupoolikutsa oli Neeme randa toimetatud juba umbes 1800 meest.

Päeval liikus merel jälle rohkesti venelaste paate. Rida möis läks neid piiduma, laste paate. Rida möis läks neid piiduma, laste paate. Rida möis läks neid piiduma, laste paate. Rida möis läks neid piiduma, laste paate.

31. aug. jätkus meeste vedamine Neeme randa, lõppedes kell 12.30. Mobiliseeritud hulgast oli eraldatud umbes 80 meest isikute lähenemiseks selgitamiseks. Mehed kuulasid koha peal üle krim.-komissar R. Sammakivi ja nad vastasid kõik peale kahe. Vahi alla jäetud üht üht raudtee poltruid Ivanov, teine keegi oli üks raudtee advokaat, kes punaste päevil oli juudi soost advokaat, kes punaste päevil oli juudi soost advokaat, kes punaste päevil oli juudi soost advokaat.

Prangli saarele jäi esialgu kuos koman-

Saksa väed jõudsid Aasovi mereni

Juhi Peakorterist, 20. septembril.

Sõjavägede Ülemjuhatus teatab:

Nagu eriteates teatavaks tehtud, on Saksa sõjaväe jalaväediviisid õhujõudude toetusel mitme päevaste võitluste järel läbi murdnud Kiievi tugevasti väljajäetud kindlustusvööndid Dnjepril läänekaldal. Julge rünnakuga tungisid nad eile päeval koos taanduva vaenlasega linna ja heiskasid tsitadelil Saksa sõjalipu. Seejärel, kui Nõukogude väeosade kõrgem juhatus põgenes, pani kogu garnison relvad käest ja loobus edasistest vastupanust.

Nagu samuti eriteates teatavaks tehtud, vallutati 18. septembril Poltava linn, 120 km edela pool Harkovist.

Koostöös sõjalaevastiku ja õhujõudude üksustega vallutasid maaväe-osad septembri keskel Liivi lahe ees asetsevad Vormsi ja Muhu saared. Oma algatusel tungisid hauptmann Pankov 16. septembril oma kompaniiga vaenlase poolt osalt purustatud tammi mõõda Muhu saarelt Saaremaa idaossa. Selle illatuse rünnakuga lõi ta eeldused tulemusrikkaks võitlustevõitluseks saare vallutamisel.

Õhujõud pommitasid ka mõõdunud 661 Odessat ja Moskvat.

Võitluses Briti varustuslaevanduse vastu uputasid pommitussõnnukid 661 vastu 20. sept. ühest konvoist ida pool Hull'i kaks kaubalaeva, nende hulgas üks tanklaev, kokku 17.000 brt. suuruses. Päeval vigastati Inglise kaguranniku ees pommi läbi raskesti ühte prahtilaeva.

Põhja-Aafrikas ründasid Saksa pommitussõnnukid 661 vastu 19. sept. hea tulemusega Suesi õilad, samuti ka Port Saidi ja Aleksandria sadamaid.

Vaenlane lendas viimasel 661 nõrkade jõududega Põhja-Saksamaa kohale. Üksikud lennukid tungisid kuni Saksa pealinnani ümbruskonnani. Pommide heitmise tõttu Stettini elamukvartaalidele oli tsiviilelanikkonnal mõningaid kaotusi surmuna ja vigastatutena. Õhujõudusid tungisid tulistas alla 3 Briti pommitussõnnukit.

Juhi Peakorterist, 21. septembril.

Sõjavägede Ülemjuhatus teatab:

Saksa pealetungirinde lõunatähti jõuti

Deutsche Truppen erreichten das Asowsche Meer

Aus dem Führerhauptquartier, 20. September.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Wie durch Sondermeldung bekanntgegeben, hatten Infanteriedivisionen des deutschen Heeres, von der Luftwaffe unterstützt, nach mehrwöchigen Kämpfen den stark ausgebauten Befestigungsgürtel von Kiew auf dem Westufer des Dnepr durchbrochen. In kühnem Angriff drangen sie am gestrigen Tage zusammen mit dem wehenden Gegner in die Stadt ein und hissten auf der Zitadelle die Reichskriegsflagge. Nachdem die obere Führung der sowjetischen Truppen geflüchtet war, warf die gesamte Besatzung die Waffen weg und gab den weiteren Widerstand auf.

Wie gleichfalls durch Sondermeldung bekanntgegeben, wurde die Stadt Poltava, 120 km südwestlich Charkow, am 18. September genommen.

Im Zusammenwirken mit Verbänden der Kriegsmarine und der Luftwaffe haben Truppen des Heeres Mitte September die der Rigabucht vorgelagerten Inseln Worms und Moon genommen. Aus eigenem Entschlusse sties am 16. September der Hauptmann Pankow mit seiner Kompanie von Moon her über den vom Feind teilweise zerstörten Damm auf dem Ostteil der Insel Ösel vor. Mit diesem Landstreich schuf er die Voraussetzungen für die im Gange befindlichen erfolgreichen Kampfhandlungen zur Eroberung der Insel.

Die Luftwaffe bombardierte auch in der vergangenen Nacht Odessa und Moskau.

Im Kampf gegen die britische Versorgungsschiffahrt versenkten Kampfflugzeuge in der Nacht zum 20. September aus einem Geleitzug ostwärts Hull 2 Handelsschiffe, darunter einen Tanker, mit zusammen 17.000 BRT. Am Tage wurde vor der englischen Südostküste ein weiterer Frachter durch Bombenwurf schwer beschädigt.

In Nordafrika griffen deutsche Kampfflugzeuge in der Nacht zum 19. September die Ölager von Suez, sowie Hafenanlagen von Port Said und Alexandria mit guter Wirkung an.

Der Feind flog in der letzten Nacht mit schwachen Kräften nach Nord-Deutschland ein. Einzelne Flugzeuge drangen bis in die Umgebung der Reichshauptstadt vor. Durch Bombenwurf auf Wohnvierteln von Stettin hatte die Zivilbevölkerung geringe Verluste an Toten und Verletzten. Flakartillerie schoss 2 der britischen Bomber ab.

Moskva läkitab saboteerijaid

langevarjudega ja mere kaudu Bulgaariasse

Sofia, 19. sept. Nõukogud püüdlavad juba pikema aja jooksul korraldada Bulgaarias saboteerijate agende läbi, keda nad on sinna toimetanud langevarjude või mere kaudu. Bulgaaria politsei teate järgi viskas näiteks üks lennuk Dobritshi läheduses alla mõned langevarjud, millel maandus inimesi ja materjale. Langevarjud allahüppanud piirati ümber ühe Bulgaaria sõjaväelase pooli ja surmati lõhkeise tulevahetuse järel. Bulgaaria poolt langes Dobrutshi ringkonna politseile ja üks garnisoni leitnant, kuna 1 sõdur, 2 politseiniku ja 2 erasikut said haavata. Allahüppatud materjalid olid pakitud 100- ja 200-kiloliste pakidesse, mis sisaldasid lunduväljalugul lõhkeaineid, põrgumasinaid, automaatpüssi, padruneid, revolvreid, loiduaineid, väikese raadioaastja, instruksioone teotsemiseks saboteerijate alal, kaarte ja visandeid, raha Bulgaaria ja välisvaluutas ning Bulgaaria võltsitud isikutunnistusi. Vabrikumärkid osutasid selgesti materjalide nõukoguliku päritolu.

dandiga 57 meest surmasaanute saaretootmis- ja matmisel korraldama. „Eestiranna“ teldi ait trümmist saadi kätte esialgselt 12 surmat ja kaks kotitäh inimeste jäänuseid. Surmasaanud olid kõik dokumentidega. Ainult ühe isik selgus taskus olevast pabereist — see oli Tallinnas, Tööstuse tn. 13 elutsenud Jaan Erm.

Surmasaanud maeti Prangli saare kaldale hüvande, kuhu kaevati ühisand 60 mehe jaoks. Ühishana juurde paigutati 4 meetri kõrgune palgist rist pealkirjaga „Eestirand“. 28. 08. 41. Esimeste maetute juurde paigutati tahvel pealkirjaga: „Jaan Erm ja 13 tuumatu“. Matusealalise toimetati end. Haapsalu õpetaja res.-ohv. Kütt, kes kohalikele

Aasovi mereni. Selle eelduseks oli ühe jala väediviisi kangelaslik võitlusest, millega vallutati ülekaik Dnjepril laast alamjooksust Berislavi juures 60 km kirde pool Hersoni ja tagasi löödi kõik vasturünnakud.

Ida pool ja kagu pool Kiievit asetsevas ruumis sissepiiratud vastase hävitamine jätkub. Saksa väeosad, kes tungisid läänest Kiievisse, tungisid üle Dnjepril ida suunas ja ühinesid jõududega, kes olid pealetungil põhja suunas üle Desna. Vaenlase ägedad löögid läbi-murdekatsed nurjusid. Vangide ja sõjasaagi hulk kasvab tund-tunnilt.

Sõjalaevastiku üksused tungisid sügavale Soome lahte, tugevdasid miinitõrkevõõndid ja julgestasid Balti saarte vastu alustatud operatsioone.

Õhujõud uputasid loode pool Krimmi ühe eelpostilaeva, ühe suurtükipaadi ja 3 kaubalaeva kokku 10.000 brt suuruses ning saavutasid pommitabamuse ülele Nõukogude torpeedopaadile.

Võitluses Suur-Briti vastu pommitasid tugevad õhujõud mõõdunud 661 Southamptoni sadamaseadmeid ja varustustehaseid raske- ja raskeimakaliibriliste pommidega. Tabamused tekitasid linna varustustaludele, dokkidele ja sõjalistele seadmetele tunduvalt purustusi. Märjati rida suuremaid tulihajusid. Teised pommitussõnnukid ründasid mitmeid lennuvälju, samuti sadamaseadmeid Lõuna- ja Ida-Ingismaal ning uputasid kirde pool The Wash'i ühe prahtilaeva 4000 brt. suuruses, üht suuremat kaubalaeva vigastati.

Kanali piirkonnas kaotas Briti õhuvägi eile päeval tulemusteta rünnakukatsel 39 lennukit. Nendest tulistas 35 alla hävituslennukite, 4 laevastiku suurtükiväe poolt. 2 meie lennukit jäi kaotsi.

Põhja-Aafrikas purustasid Saksa pommitussõnnukid ühe Briti välilaagri Tobrukis juures.

Vaenlane lendas viimasel 661 Põhja- ja Edela-Saksamaa kohale ja tungis üksikute lennukitega kuni Saksa pealinnani. Pommide läbi tekkis tühised kahjustusi elamukvartaalides. Üksid hävituslennukid ja õhujõudusid tungisid tulistas alla 3 Briti pommitussõnnukit.

Aus dem Führerhauptquartier, 21. Sept.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Am Südfügel der deutschen Angriffsfront wurde das Asowsche Meer erreicht. Voraussetzung hierfür war der heldenhafte Einsatz einer Infanterie-Division, die den Übergang über den breiten Unterlauf des Dnepr bei Berislaw 60 km nordostwärts Cherson unter schwierigsten Verhältnissen erkämpft und allen Gegenangriffen zum Trotz gehalten hatte.

Die Vernichtung des im Raume ostwärts und südostwärts Kiew eingeschlossenen Gegners schreitet fort. Die deutschen Verbände, die vom Westen her in Kiew eingedrungen waren, stießen über den Dnepr nach Osten vor und vereinigten sich mit den Kräften, die über die Desna von Norden angegriffen hatten. Heftige Durchbruchversuche des Feindes schlugen fehl. Die Gefangenen- und Beutezahlen wachsen stündlich.

Einheiten der Kriegsmarine stießen tief in den Finnischen Meerbusen vor, verstärkten den Minensperriegel und sicherten die gegen die baltischen Inseln eingeleiteten Operationen.

Die Luftwaffe versenkte nordwestlich des Krim ein Vorpostenboot, ein Kanonenboot, sowie 3 Handelsschiffe mit zusammen 10.000 BRT. und erzielte Bombentreffer auf einem sowjetischen Torpedoboot.

Im Kampf gegen Großbritannien belegten starke Kampffliegerkräfte in der vergangenen Nacht Hafeneinrichtungen und Versorgungsbetriebe von Southampton mit Bomben schweren und schweren Kalibers. Treffer in Lagerhäusern, Docks und militärischen Anlagen der Stadt richteten beträchtliche Zerstörungen an. Eine Reihe grösserer Brände wurde beobachtet. Andere Kampfflugzeuge griffen mehrere Flugplätze, sowie Hafenanlagen in Süd- und Ost-England an und versenkten nordostwärts The Wash einen Frachter von 4000 BRT. Ein weiteres grösseres Handelsschiff wurde beschädigt.

Im Kanalgebiet verlor die britische Luftwaffe am gestrigen Tage bei einem wirkungslosen Angriffsversuch 39 Flugzeuge. Davon wurden 35 durch Jäger, 4 durch Marineartillerie abgeschossen. 2 eigene Flugzeuge werden vermisst.

In Nordafrika zerstörten deutsche Kampfflugzeuge ein britisches Feldlager bei Tobruk.

Der Feind flog in der letzten Nacht nach Nord- und Südwest-Deutschland ein und drang mit einzelnen Flugzeugen bis zur Reichshauptstadt vor. Durch Bombenwurf entstanden unerhebliche Schäden in Wohnvierteln. Nachtjäger und Flakartillerie schossen 3 britische Bomber ab.

Tallinnas jälle trammiühendus

Elektri-tramm Tallinnas on saanud jälle liiklemist alustada peagu kõigil liinidel, sealjuures ka kühkude liiklustada vajalik vool. Kuna elektrivabrik bolševike poolt suuremalt osalt purustati, võttis trammiõvõrgu varustamise vooluga enda hooldeks Lutheri vabriku elektrijaam.

Elanikele pidas saare kirikus ka tänujumalateenistuse. Hiljem maeti ühishanda veel 3 uppunut.

1. sept. hommikul andis komandant Prangli saarel võimu üle Eesti-aegele vallavanemale, kes jäi ka kohaliku Omakaitse ülemaks. Saarele jäeti relvi ja varustust. Vallavanema kaitse alla jäi ka Äksi saar. Selleks ajaks oli meri järele valetanud 3 surmat, kelle matmise korraldas vallavanem. Viimased mobiliseeritud jõudsid Prangli saarelt Neeme randa 2. sept. kell 14.45 ja asusid kohe kodutele Tallinna poole.

(„Linna Teataja“)

